

ОСОБЛИВОСТІ ЕКІСТИКО-ДЕМОГРАФІЧНОГО РОЗВИТКУ ВЕЛИКИХ СІЛЬСЬКИХ ПОСЕЛЕНЬ У ПЕРЕДМІСТІ СТОЛИЦІ

Постановка проблеми. Останнім часом в соціально-економічній географії та, географії населення зокрема, значна увага приділяється дослідженню розселенських та демографічних процесів у сільських поселеннях приміських зон великих регіональних центрів. При цьому особливе місце тут відводиться приміській зоні Києва, де, станом на 1 січня 2010 року, проживало 376,3 тис. осіб сільського населення, що складає 56,2 % від загальної його чисельності в межах території Київської області. Крім того, із них 240,0 тис. осіб сільського населення безпосередньо мешкає у передмісті, а саме: Бориспільському (52,4), Броварському (50,5), Вишгородському (40,3), Києво-Святошинському (79,2) та Обухівському (17,6) адміністративних районах [9, с. 26].

Аналіз публікацій та досліджень. Суспільно-географічні аспекти дослідження сільської розселенської мережі Київської області та приміської зони столиці найбільш вдало висвітлені в працях Ю. І. Пітюренка [8], В. В. Загороднього [5], Т. А. Гринюк [2], Т. В. Буличевої [1], А. І. Доценко [3], С. І. Іщука, О. В. Гладкого [6], А. В. Ковтуна [7] та ін.

Однак, варто зауважити, що вище зазначені автори, за винятком Т. В. Буличевої, С. І. Іщука, О. В. Гладкого та А. В. Ковтуна, досліджували, як правило, функціонально-територіальну структуру сільських населених пунктів Київщини, а також динаміку чисельності населення у розрізі різних груп її сільських поселень за період загалом із 1959 по 1989 рр. З того часу, приймаючи до уваги розвиток тут сучасних трансформаційних процесів господарства, функціонально-територіальна структура та екістико-демографічний розвиток сільських населених пунктів зазнали суттєвих змін, в першу чергу це стосується великих сільських поселень передмістя Києва.

У зв'язку із цим, нами було поставлено за мету розглянути особливості територіального розвитку розселенських, демографічних і функціональних процесів даної категорії сільських населених пунктів, які перебувають у зоні найбільш інтенсивного соціально-економічного впливу столиці. Досягнення відповідної мети потребує вирішення наступних завдань:

1) дослідити екістико-демографічні аспекти розвитку великих сільських поселень, особливо із людністю понад 3 тис. осіб, враховуючи при цьому:

- частку їх населення у загальній чисельності сільського населення окремих адміністративних районів;
- значення транспортно-географічного положення сільських населених пунктів по відношенню до м. Києва;
- можливі прояви у найближчій перспективі процесів поступового територіального зростання сільських і міських поселень

та формування на їх основі ареальних рурально-урбаністичних утворень;

2) здійснити функціональну типологію великих сільських поселень, чисельність населення яких перевищує 1 тис. осіб, на базі розвитку взаємопов'язаної системи їх територіальних зв'язків із столичним містом.

Виклад основного матеріалу дослідження. У передмісті столиці України, яке в адміністративному відношенні включає до свого складу території Бориспільського, Броварського, Вишгородського, Києво-Святошинського і Обухівського районів та Ірпінської міської ради, на площі лише 6,1 тис. км² розміщується 1/5 усіх міських й сільських поселень Київської області. При цьому 2/3 від загальної їх кількості відводиться саме на руральну поселенську мережу, в структурі якої особливо слід виділити великі сільські населені пункти, у тому числі з людністю понад 3 тис. осіб. На частку останніх, зокрема, у Броварському, Вишгородському і Києво-Святошинському адміністративних районах припадає від 43,4 до 60,0 % чисельності їх сільського населення (таблиця 1).

Переважна більшість відповідних поселень розташована вздовж або поблизу автомобільних шляхів магістрального (Київ – Одеса, Київ – Харків – Довжанський, Київ – Чернігів – Нові Яриловичі) і регіонального (Київ – Суми – Юнаківка, Київ – Іванків – Овруч) значення, а також залізничних магістралей Гребінківського, Миронівського, Ніжинського, Тетерівського та Фастівського напрямків руху приміських електропоїздів на відстані 5 – 25 км до міської смуги Києва.

Разом з тим деякі великі сільські населені пункти у правобережній частині передмістя столиці поступово в територіальному відношенні зростаються із міськими поселеннями, як наприклад Петропавловська Борщагівка – Софіївська Борщагівка – м. Вишневе – Крюківщина – Гатне (до 60,0 тис. осіб). Це стосується й сільських населених пунктів Нові та Старі Петрівці (близько 12 тис. осіб), які також майже зрослися між собою.

Крім того великі сільські поселення передмістя Києва відзначаються не лише зручним по відношенню до нього транспортно-географічним положенням та, як наслідок, розвиненою на його основі системою зв'язків різного призначення (працересурсних, навчально-освітніх, культурно-естетичних, соціально-побутових та ін.), але й також характеризуються відповідною із центральним містом функціональною супідрядністю. Це, в свою чергу, надає можливість визначити функціональні підтипи великих сільських населених пунктів, розвиток яких повинен обов'язково враховуватись у перспективних планах місцевих громад. Отже, серед функціональних підтипів вище зазначених сільських поселень, які знаходяться у зоні безпосереднього соціально-економічного впливу столиці, на нашу думку, слід виділити:

1) сільські населені пункти, які виконують функції своєрідних “розселенських резервуарів” – місць проживання населення м. Києва та його передмістя, зазвичай, у так званих котеджних містечках. Останні, являють собою групи окремих (котеджі) або таких, що

блокуються будинків (таун-хаузи), які розташовані на відособлених територіях із централізованими й автономними системами тепло- і водопостачання, міського телефонного зв'язку, кабельного телебачення, власними торговельними та оздоровчими комплексами, охороною тощо. Основна їх кількість (62,0 %) розміщується на відстані 15 км до міської смуги столиці у межах території, як правило, Бориспільського, Броварського, Вишгородського й Києво-Святошинського адміністративних районів. Наприклад, “Парк-Хауз” (Гора), “Сосновий бір” (Мала Олександрівка), “Городчани” (Требухів), “Деснянська хвиля” (Рожни), “Вишгородська брама” (Хотянівка), “Боровик” (Новосілки), “Наше містечко” (Тарасівка), “Зелений гай” (Лісники), “Садок вишневий” (Крюківщина), “Паритет-сервіс” (Бобриця) тощо [10].

Таблиця 1. Порівняльна характеристика окремих значень екістико-демографічних показників сільських поселень передмістя Києва із людністю понад 3 тис. осіб *

Адміністративний район	Кількість сільських поселень, одиниць	Сільські населенні пункти із чисельністю населення, тис. осіб		у тому числі	
		у тому числі		Людність, тис. осіб **	Відсоток сільського населення в цілому по району
		3,0 – 5,0	понад 5,0		
Бориспільський	43	Вишеньки, Вороньків, Іванків, Гора, Щасливе	-	17,2	32,8
Броварський	42	Богданівка, Гоголів, Красилівка, Семиполки, Шевченкове	Княжичі, Требухів	29,1	57,6
Вишгородський	55	Гаврилівка, Демидів, Старі Петрівці	Нові Петрівці	17,5	43,4
Києво-Святошинський	49	Гатне, Крюківщина, Михайлівка-Рубежівка, Новосілки, Хотів	Білогородка, Горенка, Петропавлівська, Борщагівка, Софіївська Борщагівка, Тарасівка	47,5	60,0
Обухівський	43	Трипілля	-	3,1	17,6
Всього	232	19	8	114,4	-
Київська область	1127	30	8	149,1	-

* Складено за [4;9]

** Людність сільських населених пунктів наводиться станом на 2005 рік

2) сільські поселення, які виконують елітарні функції розселенського призначення, на території яких розосереджуються приватні особняки керівників вищих органів державної влади, у тому числі позаміська резиденція президента України “Межигір’я” (Нові Петрівці);

3) сільські населені пункти, де розташовані філіали київських науково-дослідних установ та їх дослідні станції (Литвинівка, Лютіж, Новосілки (Києво-Святошинський р-н), Чубинське);

4) сільські поселення, які найближчим часом цілком можуть виконувати функції позаміських культурно-розважальних і спортивних центрів (Віта-поштова, Музичі, Ходосівка) [6, с. 197-198];

5) сільські населені пункти, на території яких знаходяться центри пам’яток археології, історії та культури Київського Подніпров’я (Головурів, Іванків, Проців, Трипілля, Халеп’я та ін.);

б) сільські поселення, які у своєму розміщенні завдячуючи безпосередній близькості до столиці, виконують функції моноспеціалізованих центрів промислового виробництва, зокрема, машинобудування і ремонту (Гнідин, Проліски), харчової (Старі Петрівці) і легкої (Гоголів, Літки) галузей промисловості; енергетики (Трипілля), а також навчально-освітньої (Княжичі) та рекреаційно-оздоровчої діяльності (Літочки, Лютіж, Новосілки, Погреби, Рожни, Хотянівка тощо) [6, с.179-180];

7) сільські населені пункти, що є агропромисловими центрами, які спеціалізуються на вирощуванні сільськогосподарської продукції та її переробці, для задоволення продовольчих потреб населення м. Києва (Вороньків, Дударків, Красилівка, Лебедівка, Малютянка, Михайлівка-Рубежівка, Плоске, Рогозів, Требухів, Шпитьки та ін.).

Висновки. Таким чином великі сільські поселення, які розміщуються у передмісті столиці, характеризуються не лише своєрідними й притаманними тільки для них показниками екістико-демографічного розвитку, але й також мають відповідну функціонально-територіальну структуру, що помітно виділяє їх серед інших сільських населених пунктів Київської області.

Список використаних джерел

1. Буличева Т. В. Методичні питання вивчення Київської регіональної системи розселення // Економічна та соціальна географія: Наук. зб. – К., 2000. – Вип. 49. – С. 62 – 64.
2. Гринюк Т. А. Комплексне суспільно-географічне дослідження сільської місцевості адміністративної області (на прикладі Київської області): Автореф. дис. канд. геогр. наук: 11.00.02. – К., 1997. – 24 с.
3. Доценко А. І. Територіальна організація розселення на Київщині та шляхи її удосконалення // Київський географічний щорічник. Науковий збірник. – Вип. 1. – 2001. – К.: ВГЛ “Обрії”, 2002. – С. 130 – 140.
4. Жежера А. І., Черновол В. П., Клименко О. В. та ін. Адміністративно-територіальний устрій України: Довідник / ДП “Держ. карт-геодез. фонд України”. – К., 2005. – 798 с.
5. Загородний В. В. Особенности сельского расселения в Киевском Приднепровье // Экономико-географические аспекты развития производства и расселения в Киевском Приднепровье: Сб. науч. трудов. – К.: КГПИ, 1985. – С. 38 – 46.
6. Іщук С. І., Гладкий О. В. Київська господарська агломерація: досвід регіонального менеджменту: Монографія. – К.: ВГЛ “Обрії”, 2005. – 239 с.
7. Ковтун А. В. Суспільно-географічні аспекти сільського розселення в

- Київській області // Економічна та соціальна географія: Наук. зб. – К., 2007. – Вип. 57. – С. 98 – 104.
8. Системы расселения и территориальная организация народного хозяйства / Питюрено Е. И. – Киев: Наукова думка, 1983. – 140 с.
 9. Статистичний щорічник Київської області за 2009 рік. – К.: Головне управління статистики у Київській області, 2010. – 543 с.
 10. Котеджні містечка // [Електронний ресурс] – Режим доступу до сайта: <<http://zagorodna.com/>>.